

Odsouzený a ukřižovaný

MAREK 15. KAPITOLA

Texty na tento týden

Mk 15; L 13,1; Ž 22,19; J 20,24–29; J 1,1–3; Da 9,24–27

Základní verš

„O třetí hodině zvolal Ježíš mocným hlasem: ‚Eloi, Eloi, lema sabachtani?‘, což přeloženo znamená: ‚Bože můj, Bože můj, proč jsi mě opustil?‘“ (Mk 15,34)

Marek 15 je zásadním textem příběhu Kristova utrpení. Popisuje soudní proces s Ježíšem, jeho odsouzení, posměch vojáků, ukřižování a nakonec i jeho smrt a pohřeb. Události v této kapitole jsou podány strohým až chladným tónem. Marek zbytečně nekomentuje, nechává, aby jednotlivé příběhy a osoby mluvily za sebe.

V této kapitole hraje důležitou roli ironie. Abychom správně pochopili tento rozměr textu, považujeme za užitečné vymezit, co pod ironií v tomto kontextu rozumíme.

Ironie často obsahuje tři složky: (1) má dvě úrovně významu, (2) nachází se v ní vzájemný konflikt nebo kontrast těchto dvou významů a (3) někdo tento konflikt nebo rozpor nevidí, nerozumí, co se děje, a neví, že on sám bude nést následky toho, co se stalo.

Tento týden budeme tedy studovat kapitolu, ve které se nachází velký počet bolestných skutečností zčásti vyznívajících jako ironie. Mezi tyto „ironické“ prvky můžeme zařadit Pilátovu otázku „Ty jsi král Židů?“, posmívající se vojáky, nápis na kříži, posměšná slova náboženských vůdců a farizeů „jiné zachránil a sám sebe zachránit nemůže“ a také nečekané objevení se Josefa z Arimatie. Všechny tyto bolestné ironie odhalují důležité pravdy o Ježíšově smrti a o jejím významu.

Osnova lekce

Patnáctá kapitola Markova evangelia nám představí nejtragičtější momenty Ježíšova pozemského života – jeho odsouzení, ponížení, popravu a pohřeb. To vše ovšem evangelista popisuje s nadějí, že tím příběh stále nekončí...

- Mk 15,1–15: Ježíš před Pilátem (neděle)
- Mk 15,16–20: Výsměch a ponížení Ježíše (pondělí)
- Mk 15,21–38: Ukřižování (úterý)
- Mk 15,33–41: Ježíšova smrt (středa)
- Mk 15,42–47: Uložení do hrobu (čtvrtek)

Budování společenství

- Podělte se ve skupině o to, co jste v posledním týdnu zažili. Jak vás tento prožitek ovlivnil ve vašem duchovním životě?
- Řekněte ostatním o situaci, kdy jste v poslední době vnímali výrazný projev Boží přítomnosti ve vašem životě. Vyjádřete veřejně Bohu své poděkování.

„TY JSI KRÁL ŽIDŮ?“

1A hned zrána se poradili velekněží, starší a zákoníci, celá rada; spoutali Ježíše, odvedli jej a vydali Pilátovi. 2Pilát se ho otázel: „Ty jsi král Židů?“ On mu odpověděl: „Ty sám to říkáš.“ 3Velekněží na něj mnoho žalovali. 4Tu se ho Pilát znovu otázel: „Nic neodpovídáš? Pohled, co všechno na tebe žalují!“ 5Ježíš však už nic neodpověděl, takže se Pilát divil. (Mk 15,1–5)

Osobní studium

Přečti si text Mk 15,1–15. O čem mluví text? Pokus se najít v tomto textu ironii.

Pontský Pilát byl místodržitelem Judeje v letech 26 až 36. Nebyl laskavým vůdcem a mnohé jeho činy vyvolaly mezi obyvateli země zděšení (srov. s L 13,1). Židovský soudní proces s Ježíšem vyústil v rozsudek smrti za rouhání. Ale pod římskou nadvládou Židé ve většině případů nemohli popravit, a tak přivedli Ježíše k Pilátovi, aby nad ním vynesl trest smrti i on.

Obvinění proti Ježíši před Pilátem není zmíněno, ale je možné zjistit ho na základě stručné otázky, kterou Pilát položil Ježíši: „Ty jsi král Židů?“ (Mk 15,2). Ve starozákonních dobách Izraelité pomazávali své krále, takže není těžké představit si, že někdo mohl překroutit výraz *Mesiáš* („Pomazaný“). Z takového označení totiž mohlo vyplývat, že dotyčný si nárokuje pocty krále, a je tedy přímým konkurentem římského císaře. Zatímco obvinění přednesená před veleradou byla rouháním, Krista před místodržitelem obžalovali ze vzpoury, za což podle římského práva mohl náležet trest smrti.

Ironií je, že Ježíš je Mesiáš, ale i Král Židů. Jeho obvinění z rouhání a pobuřování bylo nesprávné. Kristu náležela úcta. Přesto Ježíš nepřestává jednat královským způsobem. Jeho odpověď Pilátovi: „Ty sám to říkáš“ (Mk 15,2) je neutrální. Ježíš svůj nárok na královský titul ani nepopírá, ani ho nepotvrzuje. Taková odpověď může naznačovat, že Ježíš je jiným typem Krále (porovnej s J 18,33–38).

Z textu se dozvídáme o zvyku propustit na Velikonoce jednoho vězně (Mk 15,6). Pilát se shromážděných lidí ptá, zda jim má propustit „krále Židů“ (Mk 15,9). A přestože mohl svou otázku myslet ironicky, tento výsměch se obrací proti němu.

Verše Mk 15,9.10 jsou studií schopnosti a neschopnosti vnímat a chápat. Pilát chápe, že mu náboženští vůdci vydali Ježíše ze závidosti, ale nevnímá, že posunutím otázky davu nahrává náboženským vůdcům. Ti totiž podněcují dav a volají po Ježíšově ukřižování. A Pilát ustupuje. Ukřižování bylo hrozným způsobem smrti. Nemluvě o tom, že Pilát považoval Ježíše za nevinného. Je bolestně ironické, že zatímco pohanský místodržitel chtěl Mesiáše propustit, náboženští vůdci ho chtěli ukřižovat.

Aplikace

Co ti může pomoci, aby ses nenechal strhnout davem, i když je tlak velký?

„BUĎ ZDRÁV, ŽIDOVSKÝ KRÁLI!“

¹⁵Tu Pilát, aby vyhověl zástupu, propustil jim Barabáše; Ježíše dal zbičovat a vydal ho, aby byl ukřižován. ¹⁶Vojáci ho odvedli do místodržitelského dvora a svolali celou setninu. ¹⁷Navlékli mu purpurový plášť, upletli trnovou korunu, vsadili mu ji na hlavu ¹⁸a začali ho zdravit: „Buď zdráv, židovský králi!“ ¹⁹Bili ho po hlavě holí, plivali na něj, klekali na kolena a padali před ním na zem. ²⁰Když se mu dost naposmívali, svlékli mu purpurový plášť a oblékli ho zase do jeho šatů. Pak ho vedli ven, aby ho ukřižovali. (Mk 15,15–20)

Osobní studium

Jak se vojáci chovali k Ježíši (Mk 15,15–20)? Co se z jejich jednání dovídáme?

Před ukřižováním Římané vězně větší- nou brutálně zbili. Oběť svlékli, přivázali ji ke sloupu a pak bičovali koženými biči, ke kterým byly přivázány kousky kostí, skla, kamenů nebo hřebíků.

Když Ježíše zbičovali, vojáci pověřeni jeho popravou pokračovali v jeho ponižování. Oblékli ho do purpurového roucha, na hlavu mu položili trnovou korunu a vysmívali se mu jako židovskému králi. Skupina vojáků se zde nazývá setnina („oddíl“; ČSP), což mohlo představovat až šest set mužů. Přítomnost tak velkého počtu vojáků souvisela s tím, že Ježíš byl odsouzen jako buřič proti Římu.

Ironie v této scéně je čtenáři zřejmá. Ježíš je totiž skutečně Králem a posměšná slova vojáků vypovídají o této pravdě. Jednání vojáků bylo parodií na to, jak vojáci zdravili římského císaře – *Ave Caesar* – „Buď zdráv, císaři“. Text tedy nepřímou přirovnává Ježíše k císaři.

Vojáci ponižovali Ježíše tím, že ho „bili“ holí po hlavě, „plivali“ na něj a „klekali“ před ním k posměšnému vyjádření úcty. Všechny činy vojáků jsou v řečtině po-

psány nedokonavým časem, což v tomto kontextu ukazuje na opakované jednání. Vojáci tedy Ježíše nepřestávali bít, znovu a znovu na něho plivali a opakovaně si před ním klekali, aby ho zesměšňovali. Ježíš jejich jednání v tichosti přijímá a nijak neprotestuje ani se nebrání.

Běžnou praxí při popravě ukřižováním bylo, že odsouzeného svlékli a on nesl kříž na místo popravky nahý. Takové jednání mělo člověka před shromážděným davem co nejvíce ponížit a zahanbit.

Židé však měli k veřejné nahotě odpor. Text Mk 15,20 poznamenává, že Ježíši svlékli purpurový plášť a oblékli mu jeho šaty. Zdá se tedy, že jde o ústupek, který Římané v tomto případě vůči Židům učinili.

Jak jsme již řekli, text obsahuje velkou dávku ironie. Vojáci se Ježíši posměšně klanějí a vzdávají mu „pocty“ jako králi, jen aby ho ponížili. A přitom Ježíš byl skutečně Králem – nejen Židů, ale také jejich Králem.

Aplikace

Vojáci netušili, co dělají. Proč jejich nevědomost není žádnou omluvou pro den soudu?

UKŘIŽOVÁNÍ

²⁵Bylo devět hodin, když ho ukřižovali. ²⁶Jeho provinění oznamoval nápis: „Král Židů.“ ²⁷S ním ukřižovali dva povstalce, jednoho po jeho pravici a druhého po levici. ²⁸Tak se naplnilo Písmo: „Byl započten mezi zločince.“ ²⁹Kolemjdoucí ho uráželi: potřásali hlavou a říkali: „Ty, který chceš zbořit chrám a ve třech dnech jej postavit, ³⁰zachraň sám sebe a sestup z kříže!“ ³¹Podobně se mu mezi sebou posmívali velekněží spolu se zákoníky. Říkali: „Jině zachránil, sám sebe zachránit nemůže.“ ³²Ať nyní sestoupí z kříže, ten Mesiáš, král izraelský, abychom to viděli a uvěřili!“ Tupili ho i ti, kteří byli ukřižováni spolu s ním. (Mk 15,25–32)

Osobní studium

Přečti si text Mk 15,21–38. Jakou ironii lze objevit v těchto verších?

V této části příběhu o umučení je Ježíš mlčící obětí vydanou napospas lidem, kteří jsou připraveni ho zabít. V celém evangeliu, až do svého zatčení, Ježíš ovlivňoval a řídil, co se děje. Nyní se podřizuje okolnostem. Dosud vystupoval jako rázný a energický potulný kazatel. Bití, nedostatek jídla a spánku ho vyčerpaly natolik, že jeho kříž musel nést náhodný cizinec.

Těsně před ukřižováním Ježíše svlékli. Jeho oděv se stal majetkem vojáků, kteří lo-sovali, komu bude patřit (porovnej se Ž 22,19). Ukřižování bylo poměrně nekrvavým způsobem popravy. Hřebíky používané k připevnění člověka ke kříži (viz J 20,24–29) procházely pravděpodobně zápěstím pod dlaní, kde se nenacházejí žádné velké cévy. (V hebrejštině i řečtině se slovo „ruka“ může vztahovat na dlaně i předloktí.) Samotná dlaně ruky nemá struktury potřebné k tomu, aby při ukřižování nesla váhu celého těla. Středem předloktí prochází středový nerv (lat. *nervus medianus*), a pokud by jej při ukřižování rozdrtily hřeby, způsobovalo by to nesnesitelnou bolest. Člověk měl zároveň velký problém nadechnout se. Aby se oběti ukřižování mohly

pořádně nadechnout, musely tlačit na své přibité nohy a ohýbat ruce, což opět způsobovalo mučivou bolest. Jednou z častých příčin smrti při ukřižování byl nedostatek kyslíku způsobený vyčerpáním.

Ježíši se i během ukřižování dostalo obrovského výsměchu a ponížení. Již jsme několikrát zmínili, že v Evangelium podle Marka je velmi silný motiv zjevení a utajení. Ježíš obvykle vyzýval k mlčení o tom, kým je. V důsledku toho se kristologické tituly jako „Pán“, „Boží Syn“ a „Kristus“ v příběhu nevyskytují příliš často.

Tento prvek se při ukřižování mění. Ježíšova totožnost nemůže zůstat skryta. Je ironií, že právě náboženští vůdci používají tyto tituly k zesměšňování Ježíše. Každý z jejich výroků je vlastně odsouzením jich samotných!

Jedno z jejich posměšných prohlášení vyniká nad ostatní: „Jině zachránil, sám sebe zachránit nemůže“ (Mk 15,31). Aby poukázali na jeho bezmocnost na kříži, naznačují, že Ježíš druhé zachraňoval a pomáhal jim (řecké sloveso „zachránit“ může znamenat i „uzdravovat“ nebo „pomáhat“). Proto, byť ironicky, připouští, že je Spasitel – tedy Zachránce. Ironie jde ještě dál. Důvod, proč nemohl nebo nechťel zachránit sám sebe, byl ten, že na kříži zachraňoval jiné.

Aplikace

Přečti si text J 1,1–3 a pak se zamysli nad tím, co tyto verše říkají o Ježíši – o tom samém Ježíši, který visí na kříži. Co v tomto kontextu znamená Ježíšova smrt?

OPUŠTĚN BOHEM

³³Když bylo poledne, nastala tma po celé zemi až do tří hodin. ³⁴O třetí hodině zvolal Ježíš mocným hlasem: „Eloi, Eloi, lema sabachtani?“ což přeloženo znamená: „Bože můj, Bože můj, proč jsi mě opustil?“ ³⁵Když to uslyšeli, říkali někteří z těch, kdo stáli okolo: „Hle, volá Eliáše.“ ³⁶Kdosi pak odběhl, namočil houbu v octě, nabodl ji na prut a dával mu pít se slovy: „Počkejte, uvidíme, přijde-li ho Eliáš sejmut.“ ³⁷Ale Ježíš vydal mocný hlas a skonal. (Mk 15,33–37)

Osobní studium

Přečti si text Mk 15,33–41. Ježíš u Marka přednese na kříži jen jediný výrok. Co tato slova znamenají? Co v tomto kontextu znamená Kristova smrt pro nás všechny?

Evangelium podle Marka představuje kříž jako velmi temné místo, a to fyzicky i duchovně. V ten pátek, přibližně v době od poledne do třetí hodiny odpoledne, sestoupila na Golgotu nadpřirozená tma (Mk 15,33).

Ježíšova slova na kříži se někdy nazývají „výkřik opuštěnosti“. Ježíš se modlí k Bohu a ptá se, proč byl opuštěn. Vyslovuje přitom slova Ž 22,2. Další slova téhož žalmu se vyskytují v Mk 15,24.29 a naznačují, že v Ježíšově smrti se naplňují Písma. Navzdory dábelskému spiknutí lidí se uskutečňuje Boží vůle.

Ježíšova slova na kříži jsou uvedena v aramejštině spolu s překladem. Slova „Bože můj,

Bože můj“ jsou zapsána jako *Eloi, Eloi* (přepis aramejského *elahi*). Tato slova mohla být snadno zaměněna a mohlo se zdát, že Ježíš volá Elijáše (aramejsky *elijah*, což znamená „Můj Bůh je Jahve“). Právě této chyby se dopustili někteří v kolemstojícím davu.

Na této pasáži je pozoruhodná paralela s Ježíšovým křtem popsaným v Mk 1,9–11.

Tyto paralely naznačují, že Ježíšova pozemská služba je ohraničena jeho křtem a ukřížováním. Zatímco Ježíšův křest (Mk 1) je začátkem jeho služby (viz Da 9,24–27), události na kříži (Mk 15) jsou vyvrcholením a cílem jeho služby. Umírá jako „výkupné za mnohé“ (Mk 10,45). Ježíšova smrt je zároveň naplněním části prorocství z Da 9,24–27. Roztržení chrámové opony (Mk 15,38) poukazuje na naplnění obětního systému, kdy se dávný předobraz setkává se svým naplněním a začíná nová etapa dějin spásy.

Křest (Mk 1,9–11)	Kříž (Mk 15,34–39)
Jan křtí Ježíše	Ježíšův křest (porovnej s Mk 10,38)
Jan (symbol Eliáše; viz Mk 9,11–13)	Volání Eliáše
„Roztrhávající“ se nebesa (ČSP)	Roztržená chrámová opona
Sestoupení Ducha (<i>pneuma</i>)	Ježíš vydechne (<i>ekpneó</i>)
Boží hlas „Milovaný Syn“	Setníkova slova „Boží Syn“

Aplikace

I přes dábelské plány lidí se Boží záměry naplnily. Proč by nám to mělo pomoci naučit se, že bez ohledu na to, co se kolem nás děje, můžeme důvěřovat Bohu a mít jistotu, že jeho dobrota nakonec zvítězí?

POHŘEB

⁴²A když už nastal večer – byl totiž den přípravy, předvečer soboty – ⁴³přišel Josef z Arimatie, vážený člen rady, který také očekával království Boží, dodal si odvahy, vešel k Pilátovi a požádal o Ježíšovo tělo. ⁴⁴Pilát se podivil, že Ježíš už zemřel; zavolal si setníka a zeptal se ho, je-li už dlouho mrtv. ⁴⁵A když mu to setník potvrdil, daroval mrtvé tělo Josefovi. ⁴⁶Ten koupil plátno, sňal Ježíše z kříže, zavinul ho do plátna a položil do hrobu, který byl vytesán ve skále, a ke vchodu do hrobu přivalil kámen. ⁴⁷Marie z Magdaly a Marie, matka Josefova, se dívaly, kam byl uložen. (Mk 15,42–47)

Osobní studium

Jaký význam má to, co udělal Josef z Arimatie, zejména v souvislosti s tím, že Ježíšovy učedníky najednou nebylo nikde vidět (Mk 15,42–47)?

Po dramatických a vypjatých událostech na kříži přichází nyní něco „všednějšího“. Mrtvé je třeba pohřbít. Některé z následujících faktorů mají hluboký duchovní význam, jiné jsou důležité z dějinného pohledu.

V tomto úryvku se Josef z Arimatie objevuje v Evangelii podle Marka poprvé a naposled. Byl uznávaným členem židovské velerady a jedním z takzvaných „městských elit“. Jako bohatý a vážený muž měl u místodržitele svoji reputaci. To vysvětluje, proč se mohl odvážit předstoupit před Piláta a požádat ho o Ježíšovo tělo. Je až dojemné sledovat, jak členovi velerady záleží na řádném Ježíšově pohřbu. Kde byli v té době Ježíšovi učedníci, kterým tak důvěřoval?

Jedním z mimořádně důležitých historických detailů je ověření Ježíšovy smrti. Nejprve se dozvídáme o Josefově prosbě o Je-

žíšovo tělo (Mk 15,43). Piláta překvapilo, že Ježíš je již mrtvý (Mk 15,44). Proto si zavolal setníka, který měl na starosti ukřižování, aby mu tuto zprávu potvrdil.

Setníkovo svědectví bylo důležité. Později se totiž objevila tvrzení, že Ježíš na kříži nezemřel, ale jen omdlel. Setníkova zpráva římskému místodržiteli tak přímo odporuje takovému tvrzení. Římané přece věděli, jak popravovat zločince.

Josef přinesl lněné plátno, do kterého Ježíše zabalil, a jeho tělo uložil do hrobky vytesané do skály. Tato hrobka byla dostatečně velká na to, aby se do ní tělo vešlo (Mk 16,5). Spolu s Josefem si pisatel evangelia všimá dvou žen, které to místo viděly – Marie z Magdaly a Marie, Josefovy matky. Tyto svědkyně spolu se Salome zdálky sledovaly ukřižování. A všechny tři půjdou v neděli ráno ke hrobu, aby, jak si myslí, nabalzamovaly Ježíšovo tělo (Mk 16,1).

Zmínka o těchto ženách je důležitá. Později budou právě ony svědky nejen prázdného hrobu (Mk 16), ale také Ježíšova vzkříšení.

Aplikace

Je ironií, že Ježíšovi následovníci se z příběhu postupně vytrácejí a „hrdinou“ se stává člen velerady, tedy těžce instituce, která Ježíše odsoudila. Co můžeme dělat pro to, abychom v rozhodujících situacích neselhali nebo se nevytratili do bezpečí?

PODNĚTY K ZAMYŠLENÍ

Přečtěte si 77. kapitolu „Rozsudek“ (DA 723–740; TV 462–475), 78. kapitolu „Ukřižování“ (DA 741–757; TV 476–486) a 79. kapitolu „Význam Ježíšovy oběti“ (DA 758–763; TV 487–491) z knihy *Touha věků*.

„Pilát se snažil Ježíše osvobodit. Poznal však, že chce-li si udržet své postavení, nemůže Krista zachránit. Než by se připravil o světskou moc, raději obětoval nevinný život. Podobně i dnes mnozí lidé obětují zásady, jen aby o nic nepřišli a nemuseli trpět. Svědomí a povinnost vedou jedním směrem, a sobecké zájmy druhým. Proud se žene špatnou cestou a každého, kdo se spojuje se zlem, strhává do husté tmy hříchu.“ (DA 738; TV 474)

„Kristus jako náš zástupce a naše útočiště nesl nepravosti nás všech. Byl považován za přestupníka, aby nás mohl vykoupit a zachránit před odsouzením podle zákona. Dolehla na něho tíha viny všech Adamových potomků. Boží hněv namířený proti hříchu, hrozivý projev Otcovy nelibosti nad přestupováním zákona, Syna děsil. Kristus celý svůj život zvěstoval padlému lidstvu radostnou zvěst o Otcově milosrdenství a odpouštějící lásce. Hlásal spasení i těm největším hříšníkům. Nyní pod strašlivou tíhou hříchů najednou neviděl Otcovu smířlivou tvář. Úzkost, která svírala Spasitelovo srdce, když se od něho ve chvíli smrtelného zápasu odvrátila Boží tvář, si člověk ani nedokáže představit. Působila mu takové utrpení, že tělesnou bolest téměř nevnímal.“ (DA 753; TV 483.484)

Otázky k rozhovoru

1. *Teologie, která zdůrazňuje, že Ježíš zemřel za nás a místo nás, je důležitá nejen pro Písmo (viz například Izajáš 53), ale významnou úlohu má i v díle Ellen G. Whiteové. Proč je falešné jakékoli učení, které nějakým způsobem bagatelizuje ústřední roli Kristovy zástupné smrti, kdy nese trest za naše hříchy?*
2. *Kdo nebo co dnes představuje „Barabáše“, kterého si většina žádá místo Ježíše?*
3. *Co se můžeme naučit z příběhu Josefa z Arimatie o neposuzování druhých na základě vnějších znaků?*
4. *Přečtěte si text Da 9,24–27. Proč je tento text důležitý? Jak byste ho vysvětlili někomu, kdo by chtěl pochopit jeho smysl?*